

Pihla Keto-Huovinen kok ym.

Toimenpidealoite e-äänikirjojen ja e-kirjojen käyttöä Celia-kirjastossa koskevien korvausten oikeudenmukaistamiseksi

Eduskunnalle

Nykyinen korvauskäytäntö ei kohtele kirjallisuuden tekijöiden työtä yhdenvertaisesti. Suomalainen kirjastolainaaminen on tilanteessa, jossa osa kirjallisuuden käytöstä korvataan ja osa ei. Valtion rahoittaman Saavutettavuuskirjasto Celian lainoista korvataan fyysiset CD-äänikirjalainat ja omalle koneelle ladattavat äänitiedostot, vaikka muut sähköiset lainaustavat ovat olleet jo vuosia käytössä suositumpia.

Celian tarjoamia saavutettavia teoksia voivat käyttää kaikki, joille tavallisen kirjan lukeminen on lukivaikeuden, sairauden, vamman tai vastaavan syyn vuoksi vaikeaa. Teosten käyttötavat ovat viimeisen vuosikymmenen aikana muuttuneet myös saavutettavan kirjallisuuden osalta: tällä hetkellä lukemisesteisten yleisin tapa käyttää rajoituksen nojalla valmistettuja kappaleita on suoratoisto selaimen tai sovelluksen kautta eikä lopullinen kulutustapahtuma enää tarkoita vain fyysistä haltuun jäämistä tai lataustapahtumaa. Celian asiakkaita jo yhdeksän kymmenestä käyttää Celianet-verkkopalvelua.

Lukemisesteisten ryhmän laajennuttua koskemaan muitakin kuin näkövammaisia myös saavutettavien teosten muodot ja niitä käyttävien eturyhmien tarpeet ovat muuttuneet: saavutettavia teoskappaleita lukemisesteisten hyväksi voidaan nykyään valmistaa muillakin tavoilla kuin ääntä tallentamalla. Nykyisen lain mukaan korvausta ei makseta e-kirjojen käytöstä.

Tekijänoikeuslain mukaan lukemisesteisille henkilöille palveluja tarjoavat valtuutetut yhteisöt, kuten Celia, saavat valmistaa teoksista kappaleita saavutettavassa muodossa oikeudenhaltijoiden lupaa kysymättä. Vuonna 2024 Celia teki jälleen uuden lainausennätyksen: lainoja tehtiin yli 1,4 miljoonaa. Näistä lainoista jäi kirjallisuuden tekijöille korvaamatta yli miljoona lainaa. Lainamäärät kasvavat tasaisesti, mutta korvauksia maksetaan joka vuosi yhä pienemmästä osasta lainoja.

Nykyisessä tekijänoikeuslain 17 b §:ssä määritelty korvausoikeus ei vastaa teosten tosiasiallista käyttöä tai saataville saattamisen muotoja: 7 momentissa säädetään tekijän oikeudesta korvaukseen silloin, kun pykälässä säädetyn mukaisesti ääntä tallentamalla Suomessa valmistettu teoskappale saatetaan lukemisesteisen käytettäväksi siten, että kappale jää pysyvästi lukemisesteisen haltuun. Tämä jättää käytetyimmän ja Celianet-palvelussa ensisijaisesti suositellun käyttötavan eli suoratoiston verkon tai sovelluksen kautta sekä e-kirjat kokonaan korvauksen ulkopuolelle.

Toimenpidealoite TPA 68/2025 vp

Vuoden 2025 aikana fyysisten CD-äänikirjojen lainaaminen lakkautetaan kokonaan. Tämän jälkeen korvauksen piirissä on enää alle 6 prosenttia Celian lainoista eli omalle tietokoneelle ladatut äänitiedostolainat. Vuonna 2024 näitä lainoja tehtiin yhteensä 82 000.

Kotimaisilla kielillä kirjoittavat kirjailijat ja kääntäjät eivät voi tulla työllään toimeen, jos heidän työtään hyödynnetään jatkuvasti ilmaiseksi ja heidän aikaisemmin oikeutettuja korvauksiaan vähennetään jättämällä päivittämättä teknologisen kehityksestä ja uusista lukemisen tavoista jälkeenjääneet lakipykälät.

Celia-lainoja koskeva korvausoikeus on muutettava vastaamaan teosten tosiasiallista käyttöä siten, että oikeudenhaltijoiden oikeudet kohtuulliseen korvaukseen varmistetaan teoksen käyttöä vasta riippumatta. Saavutettavuuskirjasto Celian mahdollisella siirtymisellä opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan virastouudistuksen myötä Kansallisarkiston alaisuuteen ei ole vaikutusta lainaamisen korvaamiseen: valtion kirjastotoiminnassa ja muussa laajamittaisessa teoskappaleiden saataville saattamisessa sekä levitys- tai välitystoiminnassa kaikki digitaalinen kirjallisuuden käyttö on otettava lainaustapahtumien mukaisesti korvauksen piiriin.

Korvausoikeutta koskevan epäkohdan korjaamiseksi on tehty lakialoite (LA 2/2025 vp). Siinä on esitetty eri osapuolten tarpeet huomioiva pykäläehdotus, joka mahdollistaa sen, että kotimaisten kirjallisuuden tekijöiden saamat Celia-korvaukset eivät romahda ensi vuonna.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin oikeudenmukaisen korvauksen takaamiseksi kirjallisuuden tekijöille Saavutettavuuskirjasto Celian e-kirjojen ja e-äänikirjojen lainoista.

Toimenpidealoite TPA 68/2025 vp

Helsingissä 3.12.2025

Pihla Keto-Huovinen kok
Ville Merinen sd
Pauli Kiuru kok
Anna Kontula vas
Tiina Elo vihr
Merja Rasinkangas ps
Mira Nieminen ps
Mika Riipi kesk
Atte Kaleva kok
Saku Nikkanen sd
Inka Hopsu vihr
Ben Zyskowicz kok
Ville Valkonen kok
Heikki Autto kok
Petri Honkonen kesk
Mikko Savola kesk
Peter Östman kd
Hanna Kosonen kesk
Anne Kalmari kesk
Piritta Rantanen sd
Hilkka Kemppi kesk
Ari Koponen ps
Marko Kilpi kok
Mauri Kontu kesk
Markku Eestilä kok
Mia Laiho kok
Sari Sarkomaa kok
Saara-Sofia Sirén kok
Ville Kaunisto kok
Henrik Vuornos kok
Lotta Hamari sd
Terhi Koulumies kok
Jarmo Lindberg kok
Juha Hänninen kok
Jessi Jokelainen vas
Susanne Päivärinta kok
Sandra Bergqvist r
Pauli Aalto-Setälä kok
Kaisa Garedew ps
Teemu Kinnari kok
Karoliina Partanen kok
Jarno Limnell kok
Janne Heikkinen kok
Aleksi Jäntti kok

Toimenpidealoite TPA 68/2025 vp

Milla Lahdenperä kok
Tere Sammallahhti kok
Maaret Castrén kok
Noora Fagerström kok
Mari Kaunistola kok
Oskari Valtola kok
Timo Vornanen tv
Hanna Laine-Nousimaa sd
Timo Mehtälä kesk
Hanna-Leena Mattila kesk
Arja Juvonen ps
Suna Kymäläinen sd
Ritva Elomaa ps
Minna Reijonen ps
Anne Rintamäki ps
Veijo Niemi ps
Helena Marttila sd
Jani Kokko sd
Laura Meriluoto vas
Paula Werning sd
Joona Räsänen sd
Pia Lohikoski vas
Mai Kivelä vas
Veronika Honkasalo vas
Aino-Kaisa Pekonen vas
Jouni Ovaska kesk
Riitta Kaarisalo sd
Sofia Vikman kok
Pinja Perholehto sd
Hanna Räsänen kesk
Tuomas Kettunen kesk
Pia Hiltunen sd
Miapetra Kumpula-Natri sd
Jaana Strandman ps
Ville Väyrynen kok
Juho Eerola ps
Mikko Lundén ps
Heikki Vestman kok
Onni Rostila ps
Jari Koskela ps
Minja Koskela vas
Mika Kari sd
Krista Mikkonen vihr
Eva Biaudet r
Fatim Diarra vihr
Bella Forsgrén vihr

Toimenpidealoite TPA 68/2025 vp

Saara Hyrkkö vihr
Jenni Pitko vihr
Oras Tynkkynen vihr
Sofia Virta vihr
Timo Heinonen kok
Hanna Holopainen vihr
Atte Harjanne vihr
Eveliina Heinäluoma sd
Marko Asell sd
Tuula Haatainen sd
Nasima Razmyar sd
Juha Viitala sd
Johannes Koskinen sd
Rami Lehtinen ps
Christoffer Ingo r
Tuula Väättäinen sd
Martin Paasi kok